BIULETYN KOWIEŃSKI

Nr. Wilno, dnia 21 kwietnia 1936 r. 1448.

Treść numeru:

I. ZAGADNIENIA POLITYKI ZAGRANICZNEJ.

VIII. Z ŻYCIA LITWINÓW I PRASY LITEWSKIEJ W WILNIE.

Kronika.

x

Wydawnictwo Instytutu Naukowo-Badawczego Europy Wschodniej. (Referat Litewski).

I. ZAGADNIENIA POLITYKI ZAGRANICZNEJ.

1/. "L.AIDAS" O MEMORJALE KOMITETU LITEWSKIEGO W WILNIE W SPRAWIE SYTUACJI LITWINÓW WILEŃSKICH. "L.Aidas" Nr. 178 z 18.IV.1936 r. Art.p.t. "Memorjał Litwinów wileńskich".Streszczenie:

Narodowy Komitet Litwinów wileńskich wysłał niedawno na ręce premjera polskiego memorjał ,z którego można odtworzyć prawie pełny obraz prześladowań Litwinów w Wileńszczyźnie i przekonać się o metodach ,stosowanych przez polskie organy administracyjne dla zagłuszenia litewskości i kultury litewskiej. Zgóry należy powiedzieć, że kleszcze polskiej administracji starają się ogarnąć całe kulturalne życie Litwinów wileńskich.

W ostatnich czasach największa gorliwość administracji polskiej przejawia się w burzeniu litewskiego życia organizacyjnego; zamyka się litewskie czytelnie , oddziały T-stwa św. Kazimierza, oddziały Towarzystwa Oświatowego "Rytas" i inne organizacje. W ten sposób zburzono już niemal we wszystkich większych ośrodkach litewskich życie organizacyjne Litwinów. Rzecz zrozumiała, nie pozwala się na otwieranie nowych oddziałów.

Jakie są motywy zamykania litewskich organizacyj. Głównym motywem zamykania jest"groźba dla bezpieczeństwa i ładu publicznego" bądź też "ferment jaki wnosi litewskie towarzystwo w życie społeczne". Takiemi motywami można usprawiedliwić wszystko. Organizacje litewskie w Wileńszczyźnie istnieją nie od dzisiaj, jednak dotychczas nie zagrażały żadnemu publicznemu ładowi. Dlaczego raptem dzisiaj stały się one tak niebezpieczne? Odpowiedzi należy szukać w oświadczeniu wojewody wileńskiego z 20 grudnia r.ub. pod adresem prezesa Komitetu Litewskiego K. Staszysa. Wojewoda oświadczył, że nie będzie dalej tolerował "represyj stosowanych względem Polaków w Republice Litewskiej".

Komentarze zbyteczne. Litwini wileńscy muszą cierpieć za to, że Polacy są "prześladowani" na Litwie. Motyw ten jest dobry przynajmniej z tego względu, że wypowiedziany został z niedwuznaczną otwartością.. Polskim organom administracyjnym trzeba znaleść moralne usprawiedliwienie prześladowań Litwinów i znajdują je one w Litwie... Nikt nie zabrania polskiej mniejszości na Litwie działać w granicach ustaw. Jednak nawet w wypadku, gdyby czyniono Polakom w Litwie jakieś trudności, czyż mogą być za to odpowiedzialni Litwini wileńscy? Takie rzeczy nazywają się represjami. Jeżeli jednak mówić o represjach, to trzeba mieć przynajmniej podstawę do nich. Gdy podstawy tej w rzeczywistości niema, Polacy sami ją wymyślają.

Polskie organa administracyjne starają się podciąć nietylko moralne organizacyjne życie Litwinów wileńskich,lecz również ich życie gospodarcze. Pod tym względem używanie motywu "bezpieczeństwa" jest niewygodne. Trudno bowiem powiedzieć, że ta czy owa organizacja, czy instytucja ekonomiczna zamyka się dlatego, że "zagraża bezpieczeństwu publicznemu". Znajduje się więc jakąś formalną przyczepkę, lub też obywa się bez niej .

Szerzej praktykowany jest środek wysiedlań . Wysiedlania bywają dwojakiego rodzaju: wysiedla się Litwinów z jednej miejscowości do drugiej, lub też wysiedla się ich poza granice państwa. Najwięcej praktykowany jest pierwszy środek. Szczególnie w ostatnich czasach szeroko wezbrała fala wysiedlań. Nie trzeba dodawać jak taki sposób prześladowania demoralizuje Litwinów wileńskich i ile wyrządza im szkody moralnej i materjalnej.

Jeżeli do tego jeszcze się doda ograniczanie zebrań litewskich, konfiskaty pism litewskich, wybryki sfanatyzowanych elementów przeciwko mówiącym publicznie po litewsku, antylitewską propagandę prowadzoną przez polską prasę i wileńskie Radjo, wiece, nie mówiąc już o szkołach które niemal wszystkie zostały wytępione, to się łatwo wyobrazi w jakich warunkach znalazło się życie kulturalne Litwinów wileńskich. Stosując jedną miarkę względem Litwinów wileńskich, jak to podkreśla memorjał, zaś drugą względem siebie, Polacy widać postanowili zagłuszyć

litewskość we wszystkich dziedzinach.
Niedawno "L.Aidas" pisząc o niszczeniu litewskich instytucyj kulturalnych w Wileńszczyźnie, zapytywał kiedy będzie kres tego i wyrażał opinję, że prowadzona w Wileńszczyźnie antylitewska akcja jest mniej lub więcej polityką miejscowych organów administracyjnych, stosowaną bez aprobaty Warszawy. Jednak Radjo wileńskie oświadczyło, że "w obecnych warunkach jakiekolwiek różnice zdań między centrum i kresami państwa są niemożliwe, a nawet nie dadzą się pomyśleć".
Wobec powyższego wysiłki Litwinów wileńskich w kierunku znalezienia sprawiedliwości w Warszawie przedstawiają się w beznadziejnem świetle. /A-8/23/.

2/. "L.ŽINIOS" O POLITYCE POLSKIEJ W WILEŃSZCZYŹNIE.
"L.Žinios" Nr.87 z 17.IV.1936 r. Art.p.t. "Nacjonalizm szaleje".
Streszczenie:
Złośliwy nacjonalizm, zmierzający do imperjalistycznych celów ukrywa się w wielu wypadkach pod parawanikiem szczytnego patrjotyzmu, lub też pod jakiemiś innemi parawanikami, dla usprawiedliwienia swych antyhumanitarnych i bezprawnych celów. Oto fakty. W Prusach Wschodnich zamieszkuje ok.100 tysięcy Litwinów, którzy mieli swe szkoły powszechne, towarzystwa i pismo p.t. "Naujies Tylžes Keleivis". Nacjonalizm niemiecki zlikwidował organizacje litewskie, zamknął jedyne pismo i usunął ze średnich szkół Tylży wszystkich uczniów-Litwinów w liczbie ok.10. Co się znów tyczy Polski, likwiduje się tam szkoły litewskie, zamyka się bibljoteki - czytelnie litewskie, wsadza się do więzienia coraz to nowych ludzi za to, że są Litwinami, że nie wyrzekają się swego języka, że dążą do oświaty i nauki, której im nie daje państwo, chociaż jest to jego obowiązkiem.
W całej okupowanej Wileńszczyźnie szaleje nacjonalistyczny teror. Włościanie-Litwini płacić muszą grzywny z różnych, wyssanych z palca, powodów. Urzędnicy administracji polskiej po ukaraniu włościanina-Litwina za "niechlujstwo" powiadają mu na ucho : "Oto tobie za Kaziuka" - za szkołę, czy czytelnię Tow. Św.Kazimierza.
Nawet w Łotwie postępuje się niezbyt grzecznie z lojalną mniejszością litewską. Jednem słowem, nacjonalizm zatruwa atmosferę współżycia między ludźmi. Wszyscy muszą walczyć z nacjonalizmem. /A-8/23/.

VIII. Z ŻYCIA LITWINÓW I PRASY LITEWSKIEJ W WILNIE.

3/. DZIAŁALNOŚĆ LITEWSKIEGO TOWARZYSTWA OŚWIATOWEGO "RYTAS". Vil.Ryt. z 27.III.1936 r. : 22 marca obyło się doroczne zebranie członków Towarzystwa Oświatowego "Rytas" . Prezes Towarzystwa ks.Czibyras złożył sprawozdanie, z którego wynikało, że w okresie od 12 maja 1935 r. aż do 22 marca 1936 r. odbył zarząd "Rytasa" 9 posiedzeń. W 1935-36 roku szkolnym Towarzystwo otrzymywało gimnazjum im.Witolda Wielkiego, 4 szkoły powszechne i 101 czytelni. W 1935 r. zamknięto z rozporządzenia Kuratorjum 13 szkół powszechnych. Pozatem w początkach r.bież. zamknięto 20 czytelni. Od 8 stycznia do 22 marca zostały zawieszone lub zamknięte czytelnie "Rytasa" w miejscowościach: Darguże, Darżeniki i Czebotary gm.olkienickiej, Druciany, Girażery, Girajcie, Koniuchy, Komaruny i Zerwiny gm. orańskiej; Giry, Biciuny, Mocki, Petryki i Galczuny gm.gierwiackiej; Bieniuny, Antalgi, Czyżuny, Staszony i Mażeny gm.rymszańskiej; Domasze, Kupczele, Zaborniki, Poberże i Pietkuniszki gm.opeskiej. Towarzystwo miało więc w dniu 22 marca 4 szkoły powszechne ze 173 dziećmi i 77 czytelni . W bibljoteczkach czytelni było 15.516 książek, z czego 12.108 w bibljoteczkach stałych, zaś 4.408 w lotnych.
Zarząd Towarzystwa powziął w 1935 r. projekt zorganizowania we wsiach przy czytelniach niesystematycznych kursów. Kuratorjum odniosło się do projektu przychylnie. Gdy jednak złożono do Kuratorjum podania, to na żadne z nich nie otrzymano odpowiedzi.

W ostatnich czasach wysiedlono ze strefy linji administracyjnej 10 kierowników czytelni na okres 5 lat. Ponadto zostali oni skazani na grzywny pieniężne; niektórzy po zł.3.- Nazwiska wysiedlonych brzmią: Witold Borysewicz z Dargużów, Kazimierz Duksa z Bućwidańców, Rozalja Żydelisowa z Woryszek, Stanisław Grygonis z Gieniun, Helena Lutkiewiczówna z Czebotar, Klet Peciulewicz z Darżeninków, Marja i Piotr Wajtulonisowie z Komaruńców, Walerjan Buczelis z Petryków i Józef Szymukonis z Gierajciów. W czterech wsiach: Mockach, Didżulach, Bilach i Petrykach odebrało od kierowników czytelni radjoodbiorniki. W innych miejscowościach jak np. w Puńsku, Antalgjach, Zabornikach i Domaszach odebrano zezwolenia na na radjoobiorniki. Izba Skarbowa w Lidzie nałożyła na niektórych rolników z okolicy Pelesy, w których lokalach są czytelnie "Rytasa" podatki przeszło 100 zł.

Dyrektor gimnazjum Witolda Wielkiego M.Szyksznys złożył sprawozdanie z działalności gimnazjum. 1 stycznia r.bież. było w gimnazjum 222 uczniów, w tem 150 chłopców i 72 dziewczynki. Wszyscy uczniowie są narodowości litewskiej. 60% /136/ uczniów pochodzi ze wsi, zaś 40% /86 / - z miasta. W 1935 r. otrzymało maturę 17 abiturjentów; w 1935/36 r. wstąpiło do gimnazjum 41 nowych uczniów. Personel nauczycielki liczy 24 nauczycieli, 1 sekretarz, 1 lekarz, 1 bibljotekarka i 4 niższych pracowników. Większość przedmiotów w gimnazjum wykłada się po litewsku /60%/. Po polsku wykł da się 30% przedmiotów i po niemiecku /język niemiecki/ - 10%. Gimnazjum posiada bibljotekę z 7.139 książkami, w tem 3.350 litewskich, 1.372 polskie, i 448 - niemieckich. /H/.P.

4/. "VIL.RYTOJUS" O SZKOŁACH LITEWSKICH ZAMKNIĘTYCH W LATACH 1925-L934. "Vil.Ryt." z 18.II.1936 r.: W 1925 r. zamknięto następujące szkoły wileńskiego "Rytasa": w Berżyninkach /33/ uczniów/, pow.brasławski, Czyżunach /28/ pow.brasław. Łozoryszkach /20/ pow. lidzki, Szudajniach /39/ pow.oszmiański, Kaziulach /25/ pow. oszmiański, Mosznicy /27/ pow. grodzieński, Knistuszkach /41/ pow.wil.-trocki, Jurkiańcach /30/ pow.wil.-troc. W 1926 r.: Darżyninkach -/35/ pow.wil.-troc.,Gajgalach /22/ pow.wil.-troc. , Misztunach /30/ pow.wileńsko-trockiego, Olkienikach /31/ pow. wil.-troc. Jodagalwiach /37/ pow.wil.-troc. Paszkańcach /45/ pow.oszmiański. W 1927 r.: Użublendzie /33/ pow.wil.-troc., Żiurach /40/ pow.wil.-troc., seminarjum nauczycielskie/150/, Bielunach /20/ pow.lidzki, Dubiniach /42/ pow. lidzki, Jundziliszkach /20/ pow.lidzki, Kargaudach /19/ pow. lidzki, Koleśnikach /19/ pow.lidzki, Naujodwarach /28/ pow. lidzki, Bilunach /22/ pow.lidzki, Podzitwie /34/ pow. lidzki, Plikach /28/ pow.lidzki, Powołoku -/26/ pow.lidzki Ramaszkańcach /30/ pow.lidzki, Strelczach /48/ pow.lidzki, Šžilgunach /26/ pow. lidzki, w Wigoniach /34/ pwo.lidzki, Starych Druskienikach /25/ pow.lidzki, Pelesie /37/ pow.lidzki, Tusamońcach /15/ pow.lidzki, Barczach /66/ pow.wil.-trocki, Czebotarach /20 / pow.wil.-troc. Czyżunach /44/ pow.wil.-troc. , Dargużach /39/ pow.wil.-troc., Dziegciarach /12/ pow.wil.-trocki, Geleziunach /32/ pow.wil.-trocki, Gieniunach /24/ pow.wil.-troc., Girajciach /30/ pow.wil.-troc., Gieniunach /15/ pow.wil.-troc., Gelunach /15/ pow.wil.-trock., Kruminiach /18/ pow.wil.-trock., Kurszach /40/ pow.wil.-troc., Komarunach /34/ pow.wil.-troc., Leponach /40/ pow.wil.-troc. , Mergażerach /30/ pow.wil.-troc., Meczagirach /20/ pow.wil.-troc., Mockach /36/ pow.wil.-troc., Pomerkach /51/ pow.wil.-troc., Poszalczach /26/ pow.wil.-trock. Puszkarni /32/ pow.wil.-troc., Pertykach /22/ pow.wil.-troc., Szarkiszkach /23/ pow.wil.-troc., Dworyszkach /21/ pow.wil.-troc., Wajksztеniach /19/ pow.wil.-troc., Wideniach /54/ pow. wil.-troc., Bikenach /45/ pow.brasławski. W 1928 r.: Koniuchach /33/ pow.lidzki, Kejżach /29/ pow.brasł. , Zyżmach /38/ pow. oszmiański. W 1929 r. : w Dubiniach /42/ pow.lidzki, Kargaudach - /19/ pow.lidzki, Koleśnikach /19/ pow.lidzki, Darżelach /26/ pow.grodzieński, W 1930 r.: Bielunach /20/ pow.lidzki, Girach //26/ pow.wil.-troc. /C.d.n./. /H./.

----oOo------